

VAITELIAISUUSPYYNTÖ POISTETTU

EU/YUTP/EDUSKUNNALLE TIEDOTTAMINEN/ Neuvoston päätökset EU:n Lähi-idän rauhanprosessin, Keski-Aasian ja Persianlahden alueen erityisedustajien mandaattien jatkamiseksi

Eduskuntatunnus

UTP 21/2023 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

EU:n erityisedustajat nimitetään Euroopan unionin neuvoston korkean edustajan esityksestä. EU:lla on tällä hetkellä kaikkiaan kymmenen erityisedustajaa. Korkea edustaja on esittänyt EU:n Lähi-idän rauhanprosessin sekä Keski-Aasian erityisedustajien mandaattien jatkamista 1. päivä maaliskuuta 2025 alkavaksi ja 28 päivä helmikuuta 2027 päättyväksi kaudeksi. Korkea edustaja on lisäksi esittänyt Persianlahden alueelle nimitetyn erityisedustajan toimeksiannon jatkamista 1. päivä maaliskuuta 2025 alkavaksi ja 28 päivä helmikuuta 2027 päättyväksi kaudeksi. Käsiteltävänä on kutakin erityisedustajaa koskeva neuvoston päätös, joka määrittelee erityisedustajan mandaatin eli toimikauden, toiminnan tavoitteet sekä toimikauden budjetin.

Persianlahden edustajan toimikauden pidentäminen on käsiteltävänä Coreperissa 12.2. ja Keski-Aasian ja Lähi-idän rauhanprosessin edustajan 19.2. Neuvoston päätöstä odotetaan 24.2.

Suomen kanta

Suomi tukee muistioissa käsiteltyjen EU:n erityisedustajien mandaattien jatkamista esitetyn mukaisesti.

Erityisedustajat ovat tärkeitä yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan (YUTP) välineitä ja EU:n johdonmukaisuuden, koordinaation ja korkean profiilin edistäjiä. Tuemme erityisedustajien mandaattien jatkoa korkean edustajan esityksissä esille nostetuista syistä.

Pääasiallinen sisältö

Euroopan unionin erityisedustajat (EU Special Representative, EUSR) tukevat EU:n ulkosuhteiden ja turvallisuuspolitiikan korkean edustajan työtä. Erityisedustajat lisäävät EU:n kokonaisvaltaisuutta, alueellista näkökulmaa, aktiivisuutta ja läsnäoloa vastuualueillaan ja osaltaan vahvistavat yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan (YUTP) toteuttamista. Erityisedustajat toimivat ulko- ja turvallisuuspolitiikan korkean edustajan alaisuudessa. Erityisedustaja raportoi säännöllisesti korkealle edustajalle, Euroopan ulkosuhdehallinnolle, poliittisten ja turvallisuusasioiden komitealle sekä jäsenvaltioille. Erityisedustaja voi myös raportoida ulkoasiainneuvostolle ja informoida Euroopan parlamenttia.

Poliittisten ja turvallisuusasioiden komitea (COPS) päättää erityisedustajan toiminnan poliittisista suuntaviivoista hänen tehtävänsä asettamassa viitekehyksessä. Suomi on pitänyt tärkeänä säännöllistä raportointia komitealle.

Erityisedustajien tulee sovittaa toimintansa yhteen unionin ulkosuhdehallinnon ja sen asianomaisten osastojen toiminnan kanssa sekä pitää jatkuvaa yhteyttä EU delegaatioihin alueella. Erityisedustajilla on keskeinen rooli YUTP:n johdonmukaisuuden kehittämisessä ja EU:n vaikuttavuuden lisäämisessä kansainvälisessä politiikassa.

Lähi-idän rauhanprosessin erityisedustaja

Lähi-idän rauhanprosessiin nimitetyn EU:n erityisedustajan tehtävänä on edistää EU:n politiikan mukaisesti kahden valtion ratkaisua Israelin ja Palestiinan väliseen konfliktiin.

Erityisedustajan keskeisiin tehtäviin kuuluu EU:n Lähi-idän rauhanprosessiin vaikuttavien toimien edistäminen, tiivis yhteydenpito kaikkien rauhanprosessin osapuolten sekä kansainvälisten ja muiden relevanttien toimijoiden kanssa, rauhanprosessin tilanteen seuranta ja tukeminen sekä ihmisoikeuksien toteutumisen seuranta. Lähi-idän rauhanprosessin erityisedustaja lisää EU:n ja jäsenmaiden tiedonsaantia tilanteen kehityksestä ja vaikutusmahdollisuuksia alueellisen tilanteen kannalta keskeiseen prosessiin.

Nykytilanteessa erityisedustajan tehtävä on korostuneen tärkeä. Israelin ja Hamasin välisen sodan vaikutusten, Länsirannan tilanteen negatiivisen kehityksen, sekä Lähi-idän alueella tapahtuneiden merkittävien muutosten myötä on keskeistä, että EU toimii aktiivisesti kahden valtion mallin toteuttamismahdollisuuksien ylläpitämiseksi ja edistämiseksi. Neuvosto päätti ensimmäisen kerran 25.11.1996 nimittää Lähi-idän rauhanprosessin Euroopan unionin erityisedustajan.

Nykyinen korkea edustaja Sven Koopmans on toiminut tehtävässään 1.5.2021 alkaen. Korkea edustaja esittää nyt erityisedustajan toimikauden jatkamista maaliskuun alusta 2025 alkaen 28.2.2027 saakka.

Suomi suhtautuu myönteisesti mandaatin jatkoon. Alueen vakauden edistäminen on EU:n tavoitteiden kannalta keskeistä.

Persianlahden alueen erityisedustaja

Persianlahden erityisedustajan tehtävänä on kehittää vahvempaa, kokonaisvaltaisempaa ja strategisempaa EU:n kumppanuutta Persianlahden alueen maiden kanssa EU:n korkean edustajan johdolla.

EU:n suhteiden kehittämisen pohjana GCC:n ja sen jäsenvaltioiden kanssa toimii EU:n yhteinen tiedonanto strategisesta kumppanuudesta Persianlahden maiden kanssa vuodelta 2022. EU:n tavoitteena on tiedonannon pohjalta vahvistaa yhteistyötä GCC-maiden kanssa EU:n globaalin roolin vahvistamiseksi sekä unionin intressien ja arvojen edistämiseksi. EU:n ja GCC:n välinen ensimmäinen huippukokous järjestettiin 16.10.2024.

Persianlahden alueen erityisedustajan tehtävässä korostuvat etenkin alueellisen vakauden edistäminen ja sen mukaisesti yhteistyön lisääminen esimerkiksi meri-, kyber- ja energiaturvallisuudessa sekä terrorismin vastaisessa toiminnassa. Myös rauhanvälityksen ja konfliktinratkaisun alalla on potentiaalia yhteistyön syventämiseen. Strategisen kumppanuuden tiivistäminen ulottuu myös kaupallis-taloudellisiin suhteisiin sekä mm. ilmastonmuutoksen torjuntaan ja puhtaaseen siirtymään.

EU nimitti 15.5.2023 ensimmäiseksi Persianlahden alueen erityisedustajaksi (EUSR) italialaisen Luigi di Maion, jonka nykyinen toimikausi päättyy 28.2.2025. Korkea edustaja esittää di Maion mandaatin jatkamista kahdella vuodella 28.2.2027 saakka.

Suomi suhtautuu myönteisesti mandaatin jatkamiseen. Turvallisuusdialogin syventäminen ja globaaleihin haasteisiin vastaaminen edellyttävät aiempaa tiiviimpää kumppanuutta EU:n ja Persianlahden maiden välillä. Unionin näkyvyys alueella on tärkeää. Persianlahden maat ovat EU:lle myös merkittäviä kauppaa ja investointikumppaneita.

Keski-Aasian erityisedustaja

EU:n erityisedustaja Keski-Aasiassa pyrkii edistämään yhteisiin arvoihin ja etuihin perustuvia suhteita Euroopan unionin ja Keski-Aasian maiden välillä asiaa koskevien sopimusten mukaisesti, lujittamaan vakauden ja yhteistyön edistämistä alueen maiden välillä ja edistämään demokratian, oikeusvaltion ja hyvän hallintotavan vahvistamista sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamista Keski-Aasiassa, vastaamaan keskeisiin uhkiin ja varsinkin erityisiin ongelmiin, joilla on suoria vaikutuksia unioniin, sekä lisäämään unionin tehokkuutta ja näkyvyyttä alueella muun muassa tiiviimmällä koordinoinnilla muiden asiaankuuluvien kumppanien ja kansainvälisten järjestöjen, kuten Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (Etyj) ja Yhdistyneiden kansakuntien (YK), kanssa.

Neuvosto päätti 13.6.2005 nimittää Keski-Aasiaan Euroopan unionin erityisedustajan. Neuvosto hyväksyi 21.6.2021 Terhi Hakalan nimittämisen erityisedustajaksi, ja 6.2.2023 hänen toimikautensa jatkamisen 28.2.2025 saakka. Erityisedustaja Hakala erosi tehtävästä vuoden 2024 lopussa, siirtyessään takaisin ulkoministeriöön Etyj-puheenjohtajan erityislähettilääksi.

Korkea edustaja esittää nyt erityisedustajan toimikauden jatkamista maaliskuun alusta 2025 alkaen 28.2.2027 saakka. Neuvoston päätöksessä mandaatti säilyy pääsääntöisesti ennallaan eräitä muokkauksia lukuun ottamatta. Mandaattiin on tarkoitus kirjata nyt aiempaa tarkemmin erityisedustajan tehtäviin mm. tuki EU:n ja Keski-Aasian maiden korkean tason poliittisten tapaamisten järjestämiseen sekä EU:n toiminta Keski-Aasian maiden suuntaan esimerkiksi pakotteiden kiertämisen estämisessä.

Suomi suhtautuu myönteisesti sekä erityisedustajan toimikauden jatkamiseen, että yleisemmin uuden edustajan nimittämiseen. On tärkeää, että EU toimii alueella tehokkaasti ja näkyvästi.

Kansallinen valmistelu

Asia ollut kommentoilla ulkosuhdejaostossa 3.2. - 6.2.2025.

Taloudelliset vaikutukset

Erityisedustajan toimikauden budjetti määritellään päätöksen käsittelyn yhteydessä ja erityisedustajan ja komission välillä tehdään sopimus menojen hallinnoinnista. Tarpeet voidaan kattaa voimassa olevan rahoituskehiksen määrärahojen puitteissa.

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

UM/EUY-00, Julia Kerkelä
UM/EUY-00, Elina Hämäläinen
UM/ALA-10, Heini Laakso
UM/ALA-10, Anne M'Rabet
UM/ASO-30, Erkki Seppänen

VAHVA-tunnus

EU/1190/2024
EU/1192/2024
EU/1191/2024